

הלכות ציצית סימן יד

יד דיני ציצית שעשאון אינו יהודי ונשים, וטלית שאולה, ובו ה' סעיפים:

א *ציצית (ב) (6) [א] (א) שעשאון אינו יהודי, פסול, דכתיב 'דבר אל בני ישראל', לאפוקי אינו יהודי. **ב** והאשה בשרה לעשותן: הגה ויש מחמירים (3) [ב] *להצריך אנשים (2) שיעשו אותן, (ד) *וטוב לעשות בן (ה) לכתחלה (מרדכי ה"ק והנהגות מיימון מהלכות ציצית ותוס' דף מב): **ב** *הטיל ישראל ציציות בכגד (2) (1) *בלא כננה, אם אין ציציות אחרים (מצויים) להכשירו יש לסמך (7) [7] (1) על

א מנחת טב
ב התוספות והרא"ש
שם ג הרא"ש
ההלכות ציצית פוסל
דוממים א פסק א
מהלכות ציצית
מכשר

באר היטב

(6) שעשאון עובר מוכבים. ר"ל שהטיל בכגד, פסול אפלו ישראל עומד ע"ג, דאלו בטוה כשר להרא"ש, כמ"ש סימן יא ס"ב: (3) להצריך אנשים. והנינו לתלות בכגד, אכל לטוה מטר לכ"ע. וקטן דינו כאשה, מ"א: (2) בלא כננה. ר"ל שקשר קשר העליון שהוא מדאורייתא בלא כננה, אכל אם עשה קשר העליון בכננה, א"ע שיעשה אח"כ שאר הקשרים וחליות בלא כננה, גם בדאיכא ציצית אחרים יש להכשיר. ע"ת: (7) על הרמב"ם שמוכשיר. פרוש הרמב"ם ס"ל א"ע ג דבעי טוהה לשמה מ"מ התלה בכגד לא בעי לשמה, וליף לה מדכתוב בני ישראל לאפוקי נכרים, ש"מ וישראל בלא כננה כשר.

משנה ברורה

דכגנאי גדול הוזה כבוד הכרית אפלו אסור דאורייתא בשב ואל תעשה, אך צריך למחר לילף לביתו או לבית שלפני בית-ההכנסת ויפשיטנו שם (כא) אף שהוא עוסק בבית-ההכנסת בכר מזהו, מפני שהוא אסור תורה; אבל בשבת אין צריך למחר לצאת מבית-ההכנסת כל עוד שהוא עוסק במזהו. (כב) והרואה פתחו שנספקו לו הציצית, לא יאמר לו עד שבווא לביתו, דהינו שיקראנו לבוא לביתו ויש יאמר לו שפשיטנו. עוד כתב המגן אבן-הארבע, דאם אין ציצית בעיר דינו בחל כמו בשבת¹⁴, והוא הדין (כג) טלית דמחזיב רק מדרבנן, כגון שאולה לאחר שלשים יום, דינו בחל כמו בשבת:

א (א) שעשאון. פרוש (6) שהטיל בכגד, פסול אפלו בישראל עומד על גבו ומלמדהו לעשות לשמה, דאלו אם טוהן אינו יהודי או שוהן, באפן זה כשר להרא"ש, כמו שכתוב לעיל בסימן יא סעיף ב. ודוקא אם (3) תתבו בכגד או עשה החליא או הקשר ראשו, (2) אבל אם החליא ותקשר ראשו עשה ישראל, והאינו יהודי גמר שאר החליות והקשרים דאינן רק למזהו בעלמא. פשוט: (ב) להצריך אנשים. ואפלו (7) עומד על גבן לא מהני, משום דהא דכתיב "בני ישראל ועשו"¹⁵ משמע גם למעט בנות ישראל: (ג) שיעשו אותן. ודוקא התלה בכגד, אבל (ה) הטהו והשויה מטר על-ידי נשים: (ד) וטוב לעשות וכו'. וכן ראוי ונכון שלא לעשות לכתחלה הטלת הציצית בכגד של גדול על-ידי קטן פחות מ"ג שנים¹⁶, אבל (1) אם הוא בן י"ג שנים ויום אחד, אף שלא הביא שתי שערות, אפלו לכתחלה אין להחמיר. והאצות-החיים מקל אפלו לכתחלה על-ידי קטן; וכל זה (1) ודוקא בגדול עומד על גבו המלמדהו לעשות לשמה¹⁷, אבל בלא הכי, אפלו אם כבר הטיל הקטן בכגד, צריך להתירם ולתור ולתנם: (ה) לכתחלה. אבל בדריעבד מטר. ואפלו בלא עומד על גבה (8) נאמנת לומר שהטילה לשם ציצית: **ב (1) בלא כננה.** רוצה לומר, שעשה הקשר העליון שהוא מדאורייתא בלי כננה, אבל (ט) אם קשר קשר העליון (1) חליא אחת בכננה, אף-על-פי שעשה שאר הקשרים והחליות אחריתם שלא לשמה, גם בדאיכא ציצית אחרים יש להכשיר: (2) על הרמב"ם שמוכשיר. אפלו אם עשה התלה (16) וגם כל הקשרים והחליות שלא בכננה, דסבירא לה אף-על-גב דבעי טוהה לשמה מקל מקום התלה לא בעי לשמה, וליף לה מדכתוב "בני ישראל" לאפוקי עובר-גזולים, שמע מנה וישראל בלי כננה פשוט. ואין לומר (15) יתירם מהכגד ויחזרו ויתנם בכננה לשם מזהו? יש לומר דמריי שהוא סמוך לשבת ואין שהות להתירם ולקשרם; אי נמי שנפסק אחר מראשיו,

שער השובה

[6] שעשאון. עב"ט. ובע"ט נסתפק בישראל מסיני, ובא"ד קרב שפסול. ואם עשה ישראל חליא אחת וקשר וקשר תמי, דינו כמ"ש לקטן ס"ק ג בגמר ישראל שלא בכננה דכשר, וה"ה קנה, וזין בא"י: [3] להצריך אנשים. עב"ט. ובקרבן-הנזיל קרב דאף בטוה נשים, פסולות לר"ת, ובמח"ב קנה זה מוכרי הגמ"י, ע"ש: [7] על הרמב"ם.

באר הלכה

דכגנאי, דהני כמו בשבת, וכמו שכתב המגן אבן-הארבע, מה שאין כן בגוני דמריי הדרן-החיים שיש לו ציצית בביתו, כנראה צריך על-כ"פניו למחר לילף לביתו, דהלא הוא ספקא דאורייתא:

* להצריך אנשים. עין במשנה ברורה, והוא השעם של מטר"ם שהובא בהנהגות מימוני, ולא העתקתי השעם משום דהא דרבנו תם, וכדאייתא במגן אבן-הארבע, משום דכל שאינו בליכשה אינו ציציית¹⁸; ונאמא-מהם גם לתר המצות לולי וסקה, משום דמשמע בדר"משה שלא חשב רק להספיק, וכן בעלת-המיר מצאתי כן. אם-כן אין להתמיר גם בקטן, וכן מצאתי באצות-החיים. ומכל מקום כיון שקפרי מגדים ודרן-החיים העתיקו לתלה לזהר לכתחלה על-ידי קטן, ראוי ונכון לעשות כן, ופשוט דהקטן לעצמו מטר הטיל ציצית לכלי עלמא¹⁶, אם רק הדיע לתוהו שהוא מחזיב מדרבנן מצות ציצית ומקרי בר-לבישה¹⁷ להוציא את עצמו מציציות¹⁸. ויותר נראה לי דאפלו אם כבר נעשה גדול כן י"ג שנה אין צריך להחמיר ציציותיו, דהרי דריעבד דמ"א¹⁹, וכדריעבד אין לחש להא דרבנו תם¹⁰, וכל זה אם יודע בעצמו שהטילם אז לשמה:

* וטוב לעשות וכו'. עין במשנה ברורה. הנה מוכח אנכי לכא דכרי: דע, דאף לפי מה שהקל הרמ"א לענין דריעבד באשה וכדאי מטר בכל גוני כאיש, אבל בקטן צריך על-כ"פניו ודוקא גדול עומד על גבו. כהני-אדם קרב: קטן היודע לעשות לשמה יש להכשיר דריעבד כאשה. על-כרחך מרי גמ"ס דדוקא בגדול עומד על גבו, דאפלו הש"ס דסובר לקטן בסימן חס דקטן היודע לעשות לשמה חס אינו בכלל קטן. הנינו דמהני עומד על גבו, דמיוכח להמעין שם. ותמהי לה על אצות-החיים הגיל דמקל לכתחלה על-ידי קטן, הלא אפלו אם לא נחש כלל לקא דרבנו תם, הלא מחמת לשמה יש להחמיר לכתחלה אם אפשר, דהלא פסק בסעיף ב' בהתלה צריך להיות בכננה לשמה, לחש לדעת רש"י והרא"ש ועוד שארי ראשונים דסבירא להו דצריך לשמה בנה מדאורייתא; ולקטן בסימן חס נפקט מצינן של מזהו הצריך לשמה, אין לשון לכתחלה על-ידי חרש שוטה אפלו בעומד על גבו¹¹, כדאייתא באחרונים ובהנ"א שם: * הטיל ישראל וכו'. דע, ומדברך הבית-יוסף מוכח דאפלו אם הטיל בפרוש שלא לשמה עשר הרמב"ם, וכן להפוך לדעת רש"י והרא"ש אפלו סתמא פסול, דאי לא הכי אין שום ראייה פרא"ש יחלק על הרמב"ם, דמן קוציץ ומן גימין הרי כנראה לא נתלו לשמן, וכן כתב בפרושה. ועין בהשוכות ר', עקבא אינן בסימן ד שישב לפה לא מוארין בנה דסתמא לשמה קאי. אחריתם מצותי משכנות-יעקב בסימן כ שדעתו שגם הרמב"ם לא הקל רק בסתמא משום דלשמה קאי. עין שם: * בלא כננה. ואם חשב במחשבתו לשמה, נראה לו דיוכל לברך עליו, אף דבטוה נשארנו לעיל בסימן א בצריך עיין אם מהני מחשבה, הכא מטר; אחר דהספיק-ספקא הוא, דשמא הלכה חסי במחשבה, עין ברא"ש פ"לכות-קטנות, ושמא הלכה כהרמב"ם¹²; ועוד שטמא אחרניא, דטוה חוטינן סתמא לאו לשם ציצית, מה שאין כן תלית החוטינן סתמא לשמה קאי. ובצורך כל אלו השעמים נראה לי דיוכל לברך עליו, אך לכתחלה יזמר טוב שיעצא כן בפיו בפרוש, וכן העתקתי לדעת במשנה ברורה. ודע עוד, דנראה לי דאפלו אם הפנה לשמה לא היה רק בחלית ציצית ראשונה והשאר הטיל בסתמא, מפל מקום יוכל לברך¹³, דאמרין כל הנושה על דעת ראשונה הוא עושה, אף דלאוהרז הם שתי מצלות נפרדות; והראיה מהא דמשמע בנכחים דף ב' ע"ב בחוטפות ר"ה הא לשם וכו', דאם חשב בשחיטה לשמה ובקבלה היה סתמא, אפלו אם נימא דסתמא לאו לשמה קאי, אפלו הכי כל הנושה על דעת ראשונה עושה (וכמו שבארתיו לעיל בסימן יא לענין טוהה ושויה, ע"ש בבאור הלכה בסעיף ב), ואין לומר דשם הארבעה עבודות

שער הציצין

(כא) שו"ע הגר"ז. ופשוט: (כב) מגן אבן-הארבע; (כג) פרי"מגדים; (ד) מגן אבן-הארבע; (ה) לבוש ופר"מגדים; (ו) אחרונים; (ז) פשוט: (ח) לבוש ועלת-המיר ולתם-חמדות וט"ו ואלהי רבה והנ"א; (1) פרי"מגדים; (2) עין לעיל בסימן א בבאור הלכה בד"ה טוהן עזי"ם וכו', באמצע דבור 'ודע עוד בדטוהה לשמה כיון וכו', ובסוף הדבור 'וישגדול עומד עליהם וכו', ופשוט דהוא הדין בענינו, בדריעבד סמכין אחרת דכא כמו שם: (3) עין בית-יוסף; (4) עלת-המיר; (5) כולל בסימן יא סעיף י"ג ע"ש; (6) בית-יוסף; (7) מגן אבן-הארבע;

הלכות ציצית סימן יד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טז]

עוד קתב המגן אבן עזר, דאם אין ציצית בעיר דינו כהל כמזבזב (שקב"ת²⁴).

24) וכן אם מוכרח להתפלל בהשכמה ואין בנמצא לקנות ציצית, כתב הכף החיים (ס"ק יב) שדינו כאין ציצית בעיר.

ולענין קיום שאר מצוות דאורייתא, הסתפק החיי אדם (כלל סח סי"ט) אם חייב אדם לילך מביתו לעיר אחרת כדי לקיימן, ובנשמת אדם שם הכריע שפטור, אלא אם כן יכול ללכת ולחזור באותו יום.

סימן יד

דיני ציצית שצשאן אינו יהודי ונשים, וטלית שאולה

[משנ"ב ס"ק ב]

דקא דקתיב "בני ישראל ונשים"¹.

1) ולגבי עשיית ציצית על ידי גר, כתב הפמ"ג (פתיחה כוללת ח"ב אות יח) שאף שהתוספות (סוכה כח, ב ד"ה לרבנות) דנו אם גר הוא בכלל 'בני ישראל', מ"מ כיון שלמדנו שגרים חייבים בלבישת ציצית [מכך שבגמ' (יבמות ד, א) הוקשו כלאים לציצית, ובכלאים הרי הם חייבים], ממילא כשרים הם לעשותה, כי לא מסתבר למעטם.

[משנ"ב ס"ק ד]

זכין נאוי וזכין שלא לעשות לכתחלה השליל הציצית כבגד של גדול על-ידי קטן פחות מ"ג שנים².

2) משמע שבדיעבד אין צריך להתיר את הציצית, וכן כתב להדיא בב"ה"ל (ד"ה להצריך אנשים). ולענין אגידת לולב על ידי אשה וקטן [שאינם מחוייבים בדבר], כתב בשע"צ לקמן (סי' תרמט ס"ק טו) שלא רק שאין לעשות כן לכתחילה, אלא אף בדיעבד לאחר שכבר אגדוהו, יתירונו אם אפשר, ויאגדנו שנית.

[משנ"ב שם]

זכין זה דוקא בגדול עומד על גבו המלמדהו לעשות לשמה³.

3) בביאור דין 'עומד על גבו', כתב בב"ה"ל לעיל (סי' יא ס"ב ד"ה טואן) לענין טויות חוטי הציצית, שצריך הגדול להזהיר את העכו"ם או את הקטן במשך כל שעת העשיה שלא יסיח דעתו כלל, ואין די במה שאומר לו כן פעם אחת קודם העשיה.

[שעה"צ ס"ק ו]

פרי-מגדים⁴.

4) ובגדול זה של קטן, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ג) 'לשתי שערות אין מודקדין, כלומר שאין צריך לבדוק אם הביא שתי שערות, אבל אם ידוע שלא הביא אינו כשר להטיל ציצית. וכן כתב התיבת גמא (במדבר פ"טו פרשת ציצית) שאפשר לסמוך על חזקה דרבה כיון שיש כאן ספק ספיקא, א. שמה הביא שתי שערות, ב. שמה הלכה כדעה שקטן יכול להטיל ציצית.

[ביה"ל ד"ה להצריך אנשים]

משום דכל שאינו בלבישה אינו בעשיה⁵ וכו', ופשוט דהקטן לעצמו מותר להטיל ציצית לכלי עלמא⁶, אך גם הגיע לחנוף שהוא מחזיב מדרבנן במצוות

ציצית ומקני פרי-לבישה⁷ להוציא את עצמו בציציות⁸.

5) ואף אם תקבל על עצמך מצות ציצית, כתב לקמן (סי' לט ס"ג ד"ה כשר) שלא יועיל לה הדבר להיחשב כשייכת בלבישה, משום שסוף סוף אינה מצווה על כך.

6) מדבריו אלו דייק הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק ח"ח פ"י הע"ב כח), שאפשר להקטן למצוות בהפץ של מצוה הפסול לגדול, ולכן יכול קטן לכתוב לעצמו תפילין וללבושן.

7) משמעות דבריו, שמצוות חינוך מוטלת על הקטן עצמו, ולא על אביו בלבד. וכן כתב במשנ"ב לקמן (סי' תרפט ס"ק ו) בטעם הדבר שקטן אינו יכול להוציא את הגדול בקריאת המגילה, שהוא משום שחיובו של קטן במגילה הוא תרי דרבנן, וחיובו של הגדול בקריאת המגילה הוא חד דרבנן, ולא כתב שקטן אינו מוציא את הגדול משום שאינו מחוייב כלל, אלא חיוב של אביו הוא ונחלקו בזה הראשונים בברכות מח, א ובמגילה יט, ב.

8) וכן לענין תפילין, כתב לקמן (סי' לט ס"ב ד"ה בכל) שכן י"ג יכול לעשות קשר של תפילין לעצמו, שאף על פי שאם לא הביא שתי שערות עדיין קטן הוא, מ"מ הלא אף במצוות תפילין אינו חייב אלא מדרבנן.

[ביה"ל שם]

יותר נראה לי דאפילו אם כבר נעשה גדול כן י"ג שנה אין צריך להטיר ציציותיו, דהרי קדיש בדיקא⁹, וקדיש בדיקא אין לחש להא דרבנן פס¹⁰.

9) מסתימת לשונו משמע, שלא צריך שיהיה גדול עומד על גביו בשעת הטלת הציצית. ואף על גב שכתב (במשנ"ב ס"ק ד ובביה"ל ד"ה וטוב) שאין קטן רשאי להטיל ציצית בבגד של אחרים אלא אם כן גדול עומד על גביו, ביאר הגר"ש אויערבך (שיח הלכה אות טז) שאף על פי שלענין טלית של אחרים אינו נאמן לומר שידוע לכוון לשמה, מ"מ לענין טלית של עצמו נאמן הוא לומר כן.

10) ולענין תפילין שכתב במשנ"ב לקמן (סי' לט ס"ק ג) שקטן פסול לעשותן, כתב בב"ה"ל שם (ס"ב ד"ה בכל) שכשנעשה בן י"ג יתיר את הקשר שעשה, ויחזור ויעשהו כשהוא גדול.

[ביה"ל ד"ה וטוב לעשות]

אין לשיין לכתחלה על-ידי חרש שוטף וקטן אפילו בעומד על גבו¹¹.

11) ואם אי אפשר בענין אחר, כתב לעיל (סי' יא ס"ב ד"ה טואן עכו"ם) שמתיר בעומד על גבו אפילו על ידי עכו"ם, וכל שכן על ידי חרש שוטף וקטן.

[ביה"ל ד"ה בלא מנה]

אחד, דספק-ספקא הוא, דשקלא הלכה דסגי במחשבה, עין ברא"ש בהלכות-קטנות, ושקלא הלכה דהקמ"ס¹².

12) ולענין ברכה על ספק ספיקא, ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל סי' יא ס"ק ו.

[ביה"ל שם]

דאפילו אם הפנה לשמה לא היה נק בתלית ציצית ראשונה והשאיר הטיל בסתמא, מקל מקום יוכל לברך¹³.

13) ולענין מי שתלה את חוטי הציצית בסתם, משמע לכאורה לקמן (סי' לג ס"ד ד"ה אפילו בדיעבד) שאף על פי שטוואם קודם לכן לשמם, מ"מ אין להכשירם.

הַלְבוּת צִיצִית סִימָן יָד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ח]

על-כן צריך לנהר לכתחלה קדם התלזה בקנר שיציא בשפתיו בפרוש שתולה כל אלו הציצית לשם ציצית¹⁴.

14) וכן היא לשון השו"ע לעיל (סי' יא ס"א) לענין טוית חוטי הציצית, שיאמר 'לשם ציצית'. ולענין מצה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תפב ס"א ד"ה מי שאין לו) שיש לומר 'הריני עושה לשם מצוה לצאת בה ידי חובה' [וראה עוד לקמן סי' תס ס"ק ג]. והחזו"א (קובץ אגרות ח"א אגרת י) נקט לשון 'לשם מצות ציצית'.

ולגבי הידוק קשר הציצית כשנמצא בבית הכסא, ראה מה שכתבנו לעיל סי' יא ס"ק סד.

[ביה"ל ד"ה יא יברך]

אף יש לחתום קצת, ד"ש פוסקים [הרש"ל ודרישה ביו"ד בסימן ד] דפסיקא להו דלא אמרינן קלל הוכיח סופו על תחלתו¹⁵.

15) אמנם, לענין מי שטווה מעט מחוטי הציצית ואחר כך אמר שעושה זאת לשמה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' יא ס"ק ו) שכיון שדין 'הוכיח סופו על תחילתו' ספק הוא, יש לצרף הדבר לענין ספק ספיקא, וכן משמע ממה שכתב לקמן (סי' לב ס"ח ד"ה בתחילת העיבור) לענין עיבור הקלף התפילין.

[ביה"ל שם]

אף מקל מקום אפשר דאם שכח לכוון לשמה בעת התחיבה ובעת הקשר כוון לשמה, דיוכל לברך וכו', וצריך עיון¹⁶.

16) והחזו"א כתב (או"ח סי' ג ס"ק יא ד"ה ב"ב), שבזמנינו שאין לנו תכלת, אין צריך תחיבה לשמה כלל. אמנם, בקובץ אגרות (ח"א אגרת י) כתב שבשעת הטלת הציצית לנקב הבגד, צריך לומר 'לשם מצות ציצית'.

[משנ"ב ס"ק טו]

דהמשיל בה ציצית ומקרה לא הפסיד, כמו נשים שזכורות לברך על מצות עשה שהזמן גרמא אף שפטרות¹⁷.

17) מקור דבריו הוא ברמ"א לקמן (סי' יז ס"ב, ובסי' תקפט ס"ו), וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' תכב ס"ב ד"ה הלל) לענין ברכת ההלל, שנשים יכולות לברך. אכן הביא בביה"ל לקמן (סי' קצ ס"ד ד"ה יטעום אחר) שדעת הדרכי משה (סי' תקפט) שכיון שלא נזכר שום רמז למצות תקיעת שופר בש"ס לנשים, ויותר טוב היה שלא יברכו, אלא שלא נזכר למחות בידן על כך.

[משנ"ב שם]

וממילא יכול לצאת בו בשבת לרשות הרבים, דנזי הוא לכגד¹⁸.

18) ולענין אשה היוצאת בטלית המצוייצת [דהיינו טלית שאין רגילין ללבושה כי אם למצוה], כתב לקמן (סי' שא ס"ק קנח) שלדעת המג"א חייבת חטאת, שכיון שאין אשה רגילה לילך בטלית כזו הרי זה כמשוי אצלה, וסיים שם שיש חולקים עליו.

[משנ"ב ס"ק יא]

וכיון שאי אפשר לו לברך אלא-אם-כן תהיה שלו, הוי כאלו נתנה לו במתנה על-מנת להחזיר¹⁹.

19) ולגבי שואל לולב מחבירו ביום טוב ראשון, הביא לקמן (סי' תרנח ס"ק ט) שתי דעות אם נחשב שנתן לו במתנה על מנת להחזיר או לא, ולא הכריע ביניהן. ומאידך הביא לקמן (סי' תרמט ס"ק טו) רק את דעת המג"א שהמשאיל לולב ולא פירש, מסתמא נתן לו במתנה על מנת להחזיר.

והטעם לכך שאין חוששים שמא אין הנותן יודע מסברא זו ולא נתן על דעת כך, ביאר בשו"ת עין יצחק (ח"א אהע"ז סי' לו אות טז) שדין זה הוא פשוט לכל, ולכן אפשר לסמוך על כך ולברך.

[משנ"ב שם]

אבל בטליתות של קהל קצין שלגו המצויות בקמ"כנסיות²⁰, צריך לברך עליו קבלי עלמא²¹.

20) ולגבי טלית שנדרו אותה לקהל לצורך הש"ץ, כתב הפמ"ג (סי' תרצד א"א ס"ק ה) שאסור ליחיד לברך עליה, ואפילו רק לקחתה בלא ברכה הסתפק אם מותר, כיון שדעת הנדרר ליתנה רק לש"ץ.

21) וכיון שמברך עליה צריך לבדקה, כמו שכתב לעיל (סי' ח ס"ק כב). עוד כתב בביה"ל שם (סי' ד"ה קדם), שאף לדעת הט"ז הסובר שבמקום טורח הציבור יש לסמוך על החזקה שלא נפסקו הציציות, מ"מ אין זה אלא בטלית שלו שבדקה בעצמו, מה שאין כן בטלית של קהל שמצוי הדבר שיהיו הציציות פסולות והכנפות נעקרות ממקומן, אפשר שאין ראוי לברך עליה, ואף לא ללבושה בלי בדיקה.

[משנ"ב שם]

משום דטלית של קהל אדעתא דהכי קנוהו מתחלה שקל מי שלובש אותו שיהיה שלו²².

22) ואף אם מכון בנטילת טלית הקהל שלא לקנותה, מבואר לקמן (סי' תקפא ס"ק ו) שאינו מועיל.

הלכות ציצית סימן יד

באר הגולה

הרמב"ם שם מקשרי, אָבֵל (ה) *לא יִבְרַךְ עָלָיו: ג' הַשְׂוֹאֵל מִחִבְרוֹ טְלִית שְׂאִינָה מְצֻצָת (ט) פְּטוּר מִלְהַטִּיל (ה) בַּה צִיצִית כָּל שְׁלִשִׁים יוֹם, דְּכֵתִיב 'כְּסוּתָךְ' וְלֹא שֶׁל אַחֲרִים, אָבֵל אַחַר שְׁלִשִׁים יוֹם חַיֵּב (י) מִדְּרַבְנָן, מִפְּנֵי שְׁנֵי אֲנָרַיִת כְּשֶׁלֹּו: הַגָּה וְאִם הִתְיַוָּר תוֹךְ שְׁלִשִׁים וַחֲזוֹר וּלְקַח אִינוּ מְצֻטְרָף, רַק בַּעֲיָן שְׁלִשִׁים יוֹם רְצוּפִים (נִימוּקֵי יוֹסֵף הַלְכוֹת צִיצִית): *שְׂאֵלָה כְּשֶׁהִיא מְצֻצָת, (ו) [ו] (יא) מִבְּרַךְ עָלֶיהָ (יב) מִיָּד: שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

עב"ט. ומ"ש שהט"ז עשה עצמו כו', כ"כ בבבב"ר יוסף בשם ר' אהרן, וכתב שהמנשה כט"ז יראה קצת נטויה מהב"י, אפי"י שהפלג הולך אל מקום אחר, ע"ש. ומ"ש בשם המג"א דמ"ר בשבת, הקשו ע"ז דהא בש"ע כתב אם אין ציצית אחרים, וכן ביר"ד אפרים שיש להגיה "סמוך לשבת", וכן ראיתי מגיהים בן, ור"ל דבאחרים יש לומר שישע"ש רק קשר וחלוא אחת, אבל להחיר אלו שצריך מתוך וחסור ולקשר עכ"פ קשר וחלוא, לזה אין פנאי. ועין במח"ב בשבת בשם קצת חכמים שמתניו שגם בחל משפחה, כשיצטרך זמן תפלה. ומ"ש חכם אחד דגש לחש שמוא נתקלקלו ויארש בלא מצוה קלל ולכן מוטב לסמוך על הרמב"ם, ולימא, כיון דבב"ל יכול לעשות אין חשש שפסדי, ומוטב לעשות המצוה לכו"ע. ע"ש. ולפי דבריו יש לומר דבסמוך לשבת אף אם יש פנאי צדן להחיר ולחזור ולקשר מ"מ כיון שא"א לעשות במתוך שוב אין לעשות כן, שיש לחש שעל-ידי שיתיר אותם שלא במתן יהיו נפסדים. וע"ש במח"ב עוד ש"ל דמ"ר בציצית דקים ובלויים שהם קרובים להפסד אם יתיר אותם, ע"ש: [ו] מִבְּרַךְ. עב"ט.

באר היטב

עין ב"י מ"ש. והט"ז ס"ק ב עשה עצמו כאלו לא ידע את יוסף ותרין מנפשה מה שתרין הב"י, ע"ש. וא"ל יתירם ממגד וחסור ויתנם בכונה בבגד, ד"ל דמ"ר בשבת, א"נ שנפסק א' מראשיו ואם יתירם יזה אסור לתנם בבגד כמש"ל סימן יב ס"ק ב: (ה) **בה ציצית**, ואם הטיל בה ציצית, כתבו חוס' והרא"ש דהמבקר לא הפסיד, כמו נשים המבכות על מ"ע שהו"ג, מ"א: (1) **מברך עליה מיד**, דאדעתא דהכי השאלה לו שיברך עליה. וכתב ט"ז: נ"ל דהא דמכתב ברכה הנינו בטלית המתחדת למצות ציצית כמו טליתות של בהכ"נ, דכונה ודאי לא מקנה לו אלא לעשות המצוה ויברך עליו, אבל במלבוש של ד' קנפות שאדם לובש בו דרך מלבוש אלא משמיל בו ציצית משום שיש לו ד' קנפות, השואל לחברו מלבוש כזה אין השואל מברך עליו, דאין לנו ברור שהשאלה משום מצוה, דלמא למלבוש בעלמא השאלה לו.

משנה ברורה

ואם יתירם יזה אסור לחזור ולתנם בבגד, כמש"כ בסימן יב: (ח) **לא יברך עליו**. אפלו אם (יג) לא עשה רק התחיבה בבגד שלא לשמה, וכל-שכן אם עשה הקשר עליון שלא לשמה, דרש"י והרא"ש והתוס' סבירא להו דבעינן מדאורייתא גס-פן תליה לשמה, וקרא דמצע עובר-גלוילים צריך אפלו ישאל עומד על גבו ומלמדוהו לשמה, על-כן צריך לזהר לכתחלה קדם התליה בבגד שיוציא בשפתיו בפרוש שתולה כל אלו הציצית לשם ציצית⁽¹⁴⁾, וכמו שכתבנו לעיל בסימן יא לענין טויה וישזירה. ועין בבאור הלכה: **ג (ט) פטור**, והמטיל בה ציצית ומברך (יד) לא הפסיד, כמו נשים שיכולות לברך על מצות עשה שהזמן גרמיה אף שפטורות⁽¹⁵⁾; וממילא (טו) יכול לצאת בו בשבת לרשות הרבים, דגוי הוא לנגד⁽¹⁶⁾: (י) **מדרבנן**, ויברך עליה. ושוכר דינו כשואל (ע"ת שמוכחה פן מות' מנחות מד ע"א ד"ה טלית וכו'). ובעטור מצאתי שכתב: ושכירות מספקא לן: (יא) **מברך עליה**, וי"ש (טז) מחמירין וסוברין שלא לברך אלא-אם-כן נתן לו בפרוש במתנה על-מנת להחזיר. אף (יז) רב האחרונים מסכימים לפסק השלחן-ערוך, והשעם הוא דהא אדעתא דהכי השאלה לו שיברך עליה, וכיון שאי אפשר לו לברך אלא-אם-כן תהיה שלו, הוי כאלו נתנה לו במתנה על-מנת להחזיר⁽¹⁸⁾. ולכתחלה בנדאי יותר טוב לבקש מהמשאל שיתן לו במתנה על-מנת להחזיר ולא לעכובא. ונדקא (יח) אם שאל ממנו טלית המתחדת למצוה, אבל אם הוא בגד העומד לבישיה, ורק כיון שפתוח רבו עושין בו ציצית ולא נעשה בשביל מצות ציצית, וכן יש שאל טלית (יט) לעלות לתורה או לעבר לפני התבה או לדוכן, שאינו אלא משום הכבוד, אין מברכין עליו, דאולי היה רצונו להשאלו רק למלבוש לחוד ולא להקנות לו. ויש חולקין בזה (כ) וסבירא להו דבכל גוני מברכין. על-כן כתב בדר"ך החיים דיותר טוב שיכון בכל אלו שלא לקנות, כדי שלא יצטרך לברך לכלי עלמא, לכו דמחטלית ששאל בעת התפלה לצאת בו. וכל זה בטליתות של איש פרטי, אבל בטליתות (כא) של קהל קעין שלנו המצויות בבתי-הכנסת⁽²⁰⁾, צריך לברך עליו לכלי עלמא⁽²¹⁾ אפלו כשלושבוש רק לעבר לפני התבה או לעלות לתורה, משום דטלית של קהל אדעתא דהכי קנוהו מתחלה שכל מי שלובש אותו שיהיה שלו⁽²²⁾ כמו באתרוג. ועין מה שכתבתי בבאור הלכה בשם השערי-אפרים: (יב) **מיד**, עין סימן תרנח סעיף ה לענין לולב ובפרי-מגדים שם.

באר הלכה

הכל מצוה אחת היא, הלא בעניננו נמי כל ה"ד ציצית מצוה אחת היא דמעכבין זו את זו. אף אם יאמר בפרוש קדם התחלת התליה דכל הציצית שיתלה אחר-כך יהיה הכל לשם ציצית, תו לא צריך לכל זה, וכב"ל בתחלת סימן יג בבאור הלכה, ע"ש: * **לא יברך עליו**. עין לענין בירכה במה שכתבנו "אפלו אם לא היה רק התליה שלא בכונה". הנה לכאורה היה מקום לומר דנדקא אם עשה קשר, לפי מה שהביא הפרי-מגדים בשם החלוש טעם על הא דקמא לן בסימן יא סעיף יג דנדקא אם עשה קשר, דהקרא ד"גדלים מעשה לך" משמע משעשה גידול, על זה דרשנין מעשה ולא מן העשוי, אם-כן ממילא הוא הדין נמי למאי דדרשנין "מעשה לך" לשם חובך דהשתלת הציצית בבגד גס-פן קאי לפרוש רש"י והרא"ש דנדקא אם עשה גס-פן קשר ויחליא, דמאי שנא. אבל מדברי הבית-יוסף בדברו המתחיל פתב הרמב"ם וכו' אלמא תליה לשמה בעינן וכו', ע"ש. ומכתב בירכה דהתחיבה בבגד לכו גס-פן בעינן שיהא לשמה; ואחר-כך מצאתי מוכח פן יותר בקרא בתוספות מנחות דף מב ע"ב ד"ה הקוצים כו', עין שם. אף מכל מקום אפשר דאם שכח לכוין לשמה בעת התחיבה ונבעת הקשר כון לשמה, דיכול לברך, דנאמר הוכיח סופו על תחלתו, ושאינה היא דהקוצין דלא שיך כנה הוכיח סופו על תחלתו; ואף דנה גופא ספקא הוא, כמו שכתב הגר"א לעיל בסימן יא סעיף א, וכמו שפסק הרמב"ם פ"ק ב משחיטת פ"ק ד מהלכות וכו' ומתנה, הא יש עוד פנה ספק דאולי הלכה כהרמב"ם דלא בעינן לשמה, וגם דאולי כנה סתמא לעשה קאי, אבל דפסקו כן, עין במשניות-ע"ב ע"ב סימן כ ובאצרות-החיים. אף יש לחזות קצת, דיש פוסקים (הרש"ל ודרישה ב"י) בסימן ד' דסבירא להו דלא אמרין כלל הוכיח סופו על תחלתו⁽¹⁵⁾, וצריך עיין⁽¹⁶⁾. ולולי דהמספיקא הייתי אומר מלקא חדקא בעניננו, דעקר פלגתה הרא"ש על הרמב"ם הוא באם ישאל הטיל הציצית בבגד ישראל אחר שבקש אותו להטיל בתוכו אלו החוטיין, דהרמב"ם פ"ש אף בזה, דהא קא מריץ מדפוסל הגמרא דנדקא בהטיל גברי ציצית בבגד דמ"ר דהטיל בחרס. ויחליא חרסין בזה "מגזן ללוקח ציצית מן הגברי בירא דב: "ועשו לכם" חחרס. ויחליא חרסין בזה "מגזן ללוקח ציצית מן הגברי וכו'" לא אביו, והמזיה על המפרשים שלא הגירו בזה; ואולי דסברת הר"ף דהני תרי לשנא לא פליגי, ועל-פ"ל פנים על הפוסקים סביר דבכל גוני פסול על-ידי גרין. ונוכל לאמר בזה דסברת הרא"ש הוא, דנה הישראל השני לא כן כהטלתו לשם ציצית, רק סתם לקום בקשתו של ראשון שבקש ממנו להטיל אלו החוטיין בתוכו לשם (הגיה) ואין הכי נמי דאם היה מקבץ ממנו בפרוש שישל אלו החוטיין בתוכו לשם ציצית דבכ"ש לא תליא, וברדע"ל בסימן יא סעיף א שור לי ציצית לטלית; ולכאורה אפלו אם היה אומר לו סתם: הטיל לי ציצית לטלית, דבכ"ש, וכמו שם בטוי לי ציצית לטלית, ובדקת יש לחלק ביניהם, ע"כ הגי"ה, אבל אם הוא בעצמו הטיל בסתם חוטי הציצית בבגדו, אפשר וגם לרא"ש בזה סתמא לשמה קאי, דלמה הטיל אלו החוטיין בבגדו אם לא לשם ציצית, ובכ"ש כאלו הטליתים שלנו שהם מתחדין בעת קנינתן רק לקום בהם מצות ציצית, בנדאי אחר-כך כשהטיל בהן חוטי הציצית לשם ציצית הטיל בהן, ודומיא דמאי דהביא הגמרא-בארכא בסימן תקפט

סמ"ד בשם הרדב"ז, ע"ש. וכל זה מבחי' רק להצדיק מנהגה שלא נהגו לזהר בזה, אבל כל ירא שמים חמירי על עצמו להיות נזהר להוציא בשפתיו בפרוש תולה אותן לשם ציצית: * שאלה כשהיא מצוצת וכו'. עין במשנה ברורה בסוף סעיף-קטן י' מה שכתבנו לענין טלית הקהל דאדעתא דהכי קנוהו וכו', פן כתב בדר"ך החיים. והמנהי למה צריך לזה, הלא האליה רבה כתב דהוי כטלית של שפתין ונתפאר בסעיף ה דתקנת, וכן איתא במדרכי בהלכות ציצית בסימן תתקנ; ויותר מזה, שהמדרכי כתב

שער הציון

(יג) עין בבאור הלכה: (ד) מגן-אברהם: (טו) עלת-תמיד: (טז) רש"ל וט"ז: (יז) מגן-אברהם: (יח) פוסקים: (יט) י"ט: (כ) שלמה: (כ) מגן-אברהם: (כא) אליה רבה ופרי-מגדים ודר"ך החיים: